

07.06.2019

Як мають змінитися системи фінансування та незалежної експертизи, а також пріоритети досліджень – у МОН стартували 3 робочі групи щодо подальшої реформи науки

У МОН почали працювати одразу кілька робочих груп, які готуватимуть пропозиції та рішення для подальших змін у науковій сфері. Зокрема, йдеться про впровадження Плану заходів щодо реформування вітчизняної наукової сфери, затвердженого розпорядженням Уряду ([Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України](#)).

Так, 6 червня 2019 р. відбулося перше засідання робочої групи з підготовки пропозицій щодо засад функціонування в Україні системи незалежної експертизи державних цільових наукових та науково-технічних програм та наукових проєктів. До нього долучилися представники НАН, національних галузевих академій наук, Наукового комітету Нацради з питань розвитку науки і технологій, наукових установ та закладів вищої освіти.

Відкриваючи засідання, заступник Міністра освіти і науки М. Стріха зазначив, що нормативна база, яка регулює питання проведення наукової та науково-технічної експертизи в Україні, була прийнята понад 15 років тому. А отже – потребує перегляду відповідно до ЗУ «Про наукову і науково-технічну діяльність» та враховуючи інтеграцію української науки в світовий та європейський дослідницький простір.

Гендиректор директорату науки МОН Д. Чеберкус окреслив ключові питання в сфері наукової та науково-технічної експертизи, на які в науковій спільноті немає однозначних відповідей.

Зокрема, йшлося про:

- визначення статусу «державної експертизи»;
- необхідність перегляду загальних вимог, що дає право особам бути експертом та проводити наукову та науково-технічну експертизу;
- доцільність залучення іноземних експертів до проведення наукової та науково-технічної експертизи в Україні та випадків, коли таке залучення є необхідним;
- захист інформації та загалом захист національних інтересів у разі залучення іноземних експертів для оцінки проєктів з виконання наукових досліджень та розробок;
- умови та випадки здійснення виплати винагороди експертам та компенсації ними витрат, пов'язаних із виконанням експертних функцій;
- межі відповідальності експертів за результати проведеної експертизи та осіб, що приймали управлінські рішення на основі хибних експертних висновків.

Саме на ці та інші питання має дати відповіді робоча група, сформувавши єдине бачення змін. Узгоджені пропозиції мають бути подані до 31 липня, після чого вони будуть опрацьовані Міністерством та впроваджені у відповідні нормативно-правові акти.

6 червня також пройшло перше засідання робочої групи з проведення огляду витрат державного бюджету у сфері освіти і науки в частині

проведення наукових досліджень закладами вищої освіти та науковими установами, що належать до сфери управління МОН.

Така комплексна оцінка має показати ефективність розподілення державних ресурсів на науку та допоможе виявити неефективні або неактуальні видатки чи, навпаки, встановити обмеженість повноважень МОН щодо впливу на розвиток наукової сфери через інструменти фінансової підтримки науки.

Вперше огляди видатків були проведені торік в пілотному режимі на базі 5 міністерств.

Цього року Кабінет Міністрів схвалив розпорядження «Про проведення у 2019 році оглядів витрат державного бюджету в окремих сферах», чим продовжив цю практику. Робоча група, до складу якої ввійшли представники МОН та Мінфіну, а також незалежні експерти, створена на виконання зазначеного розпорядження.

На першому засіданні Д. Чеберкус представив інформацію про стан використання Міністерством освіти і науки бюджетних коштів на наукову та науково-технічну діяльність.

Також члени робочої групи обговорили проєкт плану-графіка проведення огляду витрат, який був підготовлений Мінфіном, та визначили завдання, які треба виконати для досягнення цілі.

Результатом роботи групи має бути звіт про огляд витрат у зазначеній сфері, який до 1 грудня 2019 р. необхідно подати на розгляд до Кабінету Міністрів. За підсумками огляду Уряд прийматиме рішення, що є підставою для внесення пропозицій до Бюджетної декларації та проєкту державного бюджету на плановий період.

Ще одним кроком у реформуванні української наукової сфери є перегляд переліку пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки. 7 червня в МОН відбулось засідання робочої групи з підготовки пропозицій щодо перегляду цього переліку, а також механізму їх реалізації.

М. Стріха, розпочинаючи дискусію, підкреслив, що сфера наукової та науково-технічної діяльності в країні історично функціонує під впливом ряду політик, які забезпечували незмінність загальних правил «гри» для всіх учасників наукового процесу.

Одна із цих політик визначає пріоритетні напрями розвитку науки і техніки, на яких держава концентрує державну підтримку (у будь-яких формах) та начебто має забезпечувати пріоритетний розвиток науки за цими напрямами.

Разом з тим, сьогодні система пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки є неефективною та незбалансованою. Сам спосіб їх визначення обумовив поглиблення дисбалансів, надмірна кількість та строкатість, концентрація ресурсів держави на реалізації досліджень та розробок, результатом виконання яких є наукова продукція, декларується як така, що має фундаментальний характер та не спрямована на отримання практичного результату. Але, зваживши на рівень публікацій у провідних наукових виданнях, очевидним стає, що й з «фундаментальністю» також не все добре.

Отже задачею робочої групи стане розроблення нової системи пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки, які базуватимуться на проголошених ООН Цілях сталого розвитку, спрямованих на забезпечення збалансованого розвитку суспільства, а сфера науки та інновацій має стати рушієм ефективних змін та розвитку в напрямі дослідження кожної з 17 цілей.

Зазначений підхід відповідає останнім світовим тенденціям державного програмування розвитку наукової сфери та її орієнтації на конкретну користь для суспільства. Саме тому робочою групою обговорено та підтримано ідею об'єднання у єдиний перелік пріоритетів розвитку науки та інновацій.

В основу переліку буде покладено результати форсайтного дослідження, яке наразі проводиться УкрІНТЕІ. Результати цього дослідження будуть представлені на початку осені, а пропозиції робочої групи стануть основою для початку процедур публічних консультацій, які мають бути завершені до кінця року.